

קובץ

האור לחיים

שנה רביעית

מאמרים ושיחות

מרב ראש הישיבה

הגאון הרב ראובן אלבז שליט"א

פרשת לך לך תשפ"ב

זמני השבת

ר"ת	צאת השבת	הדלקת נרות	י-ם
19:21	18:41	* 17:52	י-ם
19:17	18:39	17:49	ת"א
19:18	18:39	17:49	חיפה
19:20	18:41	17:51	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 17:32

הזמנים עפ"י לוח המאור בהוצאת מוסדות "אור החיים"

להארות או הערות, ניתן לפנות
orhachaim4@gmail.com

דיסקים של שיעורי הרב ניתן להשיג
במשרדי אור החיים - 02-5000455

בס"ד ניתן לשמוע את השיעורים בשידור חי
בימים שלישי וחמישי בין השעות 21:00-22:00
קול הדף - 02-6400000
orhachaim.co.il

המעוניינים לסייע בהדפסת החוברת לשם זיכוי הרבים,
או להקדיש את העלון לרפואה, להצלחה, או לעילוי נשמה וכדו',

יוכלו לפנות באמצעות מייל:

orhachaim4@gmail.com

או בטלפון: **02-5000455** **058-321-3565**

052-7129793

יוצא לאור ע"י "מכון אור החיים"
רח' עזרא 1 ת.ד. 5512 ירושלים

תוכן עניינים

פרשת לך לך תשפ"ב

חלק מהמאמרים נלקטו מתוך הספר "משכני אחרך" - חומש בראשית

- 1 ..... האמונה הנטועה
- פניני אור החיים הקדוש:
- 10 ..... הקדמת הברכה למברך
- פרשה למעשה:
- 12 ..... שכר על העבודה
- 13 ..... אין גיל נגד יצר הרע
- 14 ..... המשכיות התורה בעולם
- 16 ..... נאה ליחיד להציל את יחיד
- 19 ..... די לחקירות!
- 20 ..... אל תקשה קושיות באמצע הדרך
- 24 ..... מיד כשנצטווה - יצא לדרך!

האמונה הנטועה

איך נפרש וניישב את הדעות השונות?
אלא נראה כי אין סתירה בין הדעות.

אברהם אבינו החל בהכרת הבורא בגיל שלוש שנים. במשך עשרות שנים הוא עסק בעבודת האמונה, בעמל ויגיעה ובהתבוננות מתמדת, עד שבגיל ארבעים שנה השיג והשלים את הכרת הבורא יתברך, ואז החל להפיץ את האמונה בכל העולם.

בהתחלה כולם ידעו שיש בורא לעולם. אחר כך הם טענו, הואיל והקדוש ברוך הוא ברא את הכוכבים והמזלות ושם אותם בשמים וחלק להם כבוד, ראוי שבני אדם יחלקו להם כבוד ויעבדו אותם.

עם השנים בורא עולם נשכח אצל

וְהָאֱמִיּוֹן בַּה' וַיַּחֲשֹׁבָהּ לוֹ צְדָקָה (בראשית טו, ו).

"בן שלוש שנים הכיר אברהם את בוראו" (גדרים לב ע"ב). ימי חייו של אברהם היו מאה שבעים וחמש שנה, נמצא שהוא האמין בבורא עולם במשך מאה שבעים ושתיים שנה, כמניין עק"ב. ועל כך רומז הכתוב (בראשית כו, ה): "עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקִלְי".

אולם הרמב"ם (פ"א מהלכות עבודה זרה ה"ג) אומר: "בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו".

ויש דעה במדרש (בראשית רבה ל, ח) שהיה בן ארבעים ושמונה בהכירו את בוראו, ויש אומרים - בן חמישים שנה

(פסיקתא רבתי כא, פ"א)!

בְּלִבְכֻל־אָדָם

נִטְוֵה גִרְעִין

שֶׁל אֱמוּנָה

בְּבוֹרֵא עוֹלָם

עולם.

ולמרות זאת, נחשב אברהם ל"ראש למאמינים". מדוע?

אברהם אבינו גדל בבית של עובדי עבודה זרה. הוא בא לידי אמונה והכרה בבורא עולם מתוך עיון והתבוננות - 'עבודת האמונה'.

יש מאמין ויש מאמין. יש אדם שמקבל את האמונה בה' כדבר מובן, הוא לא עמל על הכרת הבורא אלא חי את האמונה כדרך חיים פשוטה.

אין לו את ההכרה הפנימית, את ההתבוננות העמוקה, אלא ההכרה שלו חיצונית ושטחית. כמובן שאף הוא נחשב בעל אמונה, אבל האמונה שלו היא בבחינת "מצות אנשים

בריות תבל והם האמינו בעבודה זרה ועבדו לאלוהי עץ ואבן, מים ועפר.

היו בעולם כל מיני עבודות זרות. כשאברהם אבינו השיג את האמונה בבורא עולם הוא חקר וניפץ ופורר אותן.

הוא חיבר מסכת עבודה זרה מיוחדת. במסכת עבודה זרה שלנו יש שבעה פרקים, ובמסכת של אברהם אבינו יש ארבע מאות פרקים (עבודה זרה יד ע"ב)!

אברהם אבינו לא היה הראשון שהאמין בבורא עולם. אבות אבותיו - אדם הראשון, חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר - אף הם האמינו בבורא

מלומדה".

ולכאורה, מה הנפקא מינה איך מוגדרת האמונה שלו, העיקר שהוא בעל אמונה ועובד את בוראו ומקיים את מצוותיו?

אבל יש הבדל עצום!

ניקח לדוגמא שני אנשים שמחזיקים תפוח בידם. האחד קנה את התפוח בדוכן בשוק. הוא שילם למוכר עבור קילוגרם תפוחים, שם את התפוחים בשקית ושב לביתו, הוציא תפוח מן השקית, בירך "בורא פרי העץ" ואכל את התפוח.

לעומת זאת, השני חי בכפר קטן ומגדל עצי פרי. הוא נוטע שתיל רך של עץ תפוחים, מגדל ומטפח את השתיל עד שצומח לנגד עיניו עץ צעיר ורענן, הוא ממשיך לטפח את העץ עד שהוא נעשה עץ הנותן פירות. לאחר שנים של השקעה, עמל ויגיעה בגידול העץ, במסירות ובהתמדה; לאחר מעקב יומיומי אחר התפתחותו וגדילתו של העץ, על שלביו השונים - סוף סוף הוא זוכה ליהנות מתנובתו,

קוטף תפוח עסיסי מהעץ, מברך עליו בכוונה גדולה ואוכל ממנו בהנאה גלויה.

לנגד עינינו יש שני אנשים המחזיקים בידם תפוח ואוכלים ממנו להנאתם, אבל האם אפשר לומר שאין הבדל ביניהם? הרי שיש הבדל עצום ביניהם!

אין מה להשוות בין מי שמוציא תפוח משקית שקנה בשוק לבין מי שעמל על התפוח הזה מעת היותו שתיל קטן... הוא מבין מה זה תפוח, הוא יודע כיצד הוא נוצר ומתפתח, הוא ממש חי ומרגיש אותו, יש לו קשר מיוחד אליו. אפילו הטעם שלו מיוחד בעיניו, שונה לגמרי מהתפוח שנשלף משקית התפוחים שנקנו בשוק.

וכך קורה בכל דבר שאדם משקיע ועמל עליו.

הקשר של אברהם אבינו אל בורא עולם הוא קשר שנרכש בעמל ויגיעה, בהתבוננות מתמדת. בן שלוש שנים החל אברהם אבינו בהכרת הבורא יתברך, ומאז במשך עשרות שנים, יום אחר יום, עסק בעבודת האמונה, עד

שזימן לו הקדוש ברוך הוא שתי כליותיו, והיו נובעות חכמה ודעת" (שוחר טוב טז).

נשאלת השאלה, כיצד יכול אדם להגיע לאמונה בבורא עולם בכוחות עצמו, בלי שום רקע ובלי כל הַכּוֹנֵה? צא וראה, לוט דבק באברהם, הוא שהה בחברתו במשך תקופה ארוכה וראה כיצד אברהם חי מתוך אמונה שלימה בבורא עולם. וכשהקב"ה אמר לאברהם "לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ" (בראשית יב, א), לוט הצטרף אליו. מדוע? - לא בגלל ציווי ה' אלא בגלל רצונו לחבור לאברהם. וכדברי ה"אור החיים" הקדוש על הפסוק (בראשית יב, ד) "וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹט" - "הודיע הכתוב כי לוט לצד דקותו באברהם הלך איתו, פירוש: לא לצד קיום מאמר ה', אלא ראהו הולך והלך עימו".

והנה, למרות שלוט ראה את אברהם חי חיי אמונה שלמים, הוא נשאר בשלו, רחוק מבורא עולם. בהמשך נפרדו השניים, "וַיִּסַּע לֹט מִקָּדֶם" (שם

שבגיל ארבעים שנה השיג את הכרת הבורא יתברך, ואז התחיל להפיץ את האמונה בכל העולם.

לכן - אומר ה"אור החיים" הקדוש - עוד לפני שה' נראה אל אברהם הוא כבר דיבר איתו. אברהם אבינו לא צריך שייראה אליו קודם לכן, כי הוא זכה לבוא לידי אמונה ולהכיר את בוראו.

כיצד בא אברהם לידי אמונה בבורא עולם? הרי הוא לא שמע על כך בבית אביו, הוא חי בסביבה של עובדי עבודה זרה. עם ישראל עוד לא קם, ועדיין לא שמעו את קול ה' בהר סיני המכריז "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כ, ב)? אומרים חז"ל (במדבר רבה יד, ב): "אברהם הכיר מעצמו להקב"ה, ולא היה אדם שלימד אותו היאך להכיר את המקום אלא הוא מעצמו".

ומי לימדו?

"תני רבי שמעון בן יוחאי: "מלמד

לעיתים האדם עצמו איננו מודע לכך. הוא לא חי ולא התחנך בסביבה של אנשים מאמינים, והוא בטוח שאין בו אמונה. אך הוא טועה טעות גמורה! האמונה קיימת בתוכו, אלא שהיא מוסתרת ומכוסה בקליפות רבות, ואם יקלף אותן - תתגלה האמונה.

כל מה שנדרש מהאדם הוא - התבוננות. אם יתבונן - תתעורר בו האמונה שבקרבו.

כך היה עם אברהם אבינו. אומר המדרש (בראשית רבה לט, א): "משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת. אמר: 'תאמר שבירה זו בלא מנהיג', הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: 'אני הוא בעל הבירה!' כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ

יג, יא) - "הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר: אי אפשר לא באברם ולא באלוקיו" (רש"י יג, יא).

ואם כך נהג מי שראה לנגד עיניו דוגמא חיה לחיי אמונה ומסירות נפש לה', כיצד אברהם עצמו הגיע לאמונה בבורא עולם בהיותו בסביבה מנוערת לגמרי מכל זיק של אמונה?

היסוד הוא פשוט: בלב כל אדם נטוע גרעין של אמונה בבורא עולם. כל בן אנוש באשר הוא, מאז ומעולם, בכל העולם כולו, יפאני או סיני, רוסי או אמריקאי - נטועה בו האמונה. גם אם הוא בלי שום רקע, גם אם הוא מנותק לגמרי מסביבה של אמונה - יסוד האמונה נטוע בקרבו.

אין מציאות שאדם אינו מאמין בה'!

שם אלו-ה אחד והוא מנהיג הגלגל
והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלו-ה
חוץ ממנו".

אם ראית אדם שמעיד על עצמו שאין
בו אמונה - דע לך ששקר הוא דובר!
האמונה קיימת בתוכו. ייתכן שהדחיק
אותה, לעתים ביודעין ולעתים בלא
יודעין, אך לעולם אי אפשר לבטלה
ולסלקה כליל.

אם רק יתבונן בהנהגת ה' ובפלאי
הבריאה - יעורר את אמונתו, יגלה
ויחזק אותה, וסופו שיביא אותה לידי
הכרה ממשית ומוחשית.

לעתים האדם חי בתרדמת, שגרת
החיים גורמת לו לחיות ללא התבוננות.
מה עושה הקב"ה? שולח לו שדרים
ואיתותים, שיעוררוהו ויגרמו לו

עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו: 'אני
הוא בעל העולם'."

וכך מתאר הרמב"ם (הלכות עבודת כוכבים
א,א) את התבוננותו של אברהם במעשי
הבריאה, אשר הביאה אותו לידי
אמונה בכורא עולם:

"כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט
בדעתו, והוא קטן, והתחיל לחשוב
ביום ובלילה, והיה תמה היאך אפשר
שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה
לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר
שיסובב את עצמו. ולא היה לו מלמד
ולא מודיע דבר, אלא מושקע באור
כשדים בין עובדי כוכבים הטיפשים,
ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים
והוא עובד עימהם, וליבו משוטט
ומבין עד שהשיג דרך האמת, והבין קו
הצדק מתבוננתו הנכונה, וידע שיש

להצלחת התורם החפץ בעילום שמו

לך גוף, ונשמה, איברים פועלים, כוח דיבור, שכל ובינה. שום דבר לא נוצר מעצמו, שום דבר לא קורה ולא פועל מעצמו! הקב"ה ברא את העולם ומנהיג אותו בכל פרט ופרט. כל מה שקורה לאדם - הכל מאת ה'. "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה" (חולין ז ע"ב).

אי אפשר לברוח מבורא עולם, אין מציאות כזו! "אָנָּה יֵאָדָּר מְרוּחָהּ וְאָנָּה מְפַנֵּיָה אֶבְרָחָה, אִם אֶסֶק שְׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְאֶצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּדֶךְ" (תהלים קלט,

(ח-ז).

אדם המאמין שהכל מאת ה' ורואה את יד ה' בכל צעד ושעל בחייו, זוכה שה' מנהיג אותו בחסד ורחמים וממלא לו כל צרכיו בהנהגה שמעל לטבע.

האדמו"ר מלכוביץ' זצ"ל היה איש צדיק וקדוש שנודע כפועל ישועות בקרב הארץ. מכל רחבי רוסיה היו באים אליו יהודים חולים והוא היה מחולל ניסים ונפלאות וממציא להם

להתבונן ולראות את הנהגת ה' בעולם, ולהבין מי ברא בו נשמה, מי נותן לו חיים ובריאות, ומי זן ומפרנס אותו.

כל אדם יש בו גרעין של אמונה, ונדרש ממנו לטפח את הגרעין הזה שבתוכו ולהוציא את האמונה מן הכוח אל הפועל. כל אחד צריך להאמין, בין חכם ובין טיפש, בין אם הוא מדען היושב במגדל השן ובין אם הוא חקלאי העובד בשדהו. האמונה צריכה להיות מנת חלקם של כל בני האדם באשר הם.

בורא עולם מצלצל בפעמון וקורא לבני האדם: תתבוננו! תתעוררו! "שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וְרֹאוּ מִי בָּרָא אֱלֹהִים" (ישעיהו מ, כו).

אם יש לאדם את השכל והחכמה להתבונן ולהתעורר, ולראות את ה' לנגד עיניו - מה טוב, אם לא - בורא עולם כבר ידאג לעזור אותו, אבל זה יהיה בדרך הקשה והכואבת ח"ו. הכל תלוי ביד האדם.

אדם לא יוכל לטעון "לא ידעתי", "לא לימדו אותי"... האמונה נטועה בך! יש

מזור.

"כן, כן, בוודאי".

פעם הביאו אליו יהודי שנפל מהעגלה ורגלו התרסקה, והרופאים רצו לקטוע את הרגל, ה' ישמור.

אך הרבי בשלו: "לא ולא, אינך דובר אמת! אין בך אמונה! לא תוכל להירפא!"

פנה אליו הרבי ואמר לו: "אמור לי, האם אתה מאמין שה' יתברך הוא בעל הרפואות ובידו לרפא כל אדם?"

חזר הרבי ושאל בשלישית: "אמור לי, אתה מאמין בה?"

"כן, בוודאי! אני מאמין בה' באמונה שלימה בבורא עולם, אין עוד מלבדו!"

"כעת השתכנעתי בכנות דבריך", אמר הרבי. "על כן אני מצווה עליך לקום מן המיטה ולעמוד על שתי רגליך!"

האיש קם מן המיטה בריא ושלם והתהלך על שתי רגליו כמימים ימימה.

האיש הביט ברבי בתמיהה, מניין הרבי קבע שאינו מאמין, הרי כל ימיו הוא בעל אמונה?

אותו אדם הרהיב עוז בנפשו ושאל את הרבי: "ילמדנו רבנו, הלא אמרתי לרבי פעם אחר פעם שאני מאמין בה', ומדוע דחה הרבי את דברי ורק

שב הרבי ושאל: "האם יש לך אמונה בה' שהוא כל יכול ובכוחו לרפא אותך מחוליך?"

לרפואת
אילנה בת רינה

אין מנוס מלכרות את הרגל המרוסקת".

"שבתִי ושאלתי אותך בשנית על אמונתך, אולי הפעם תבוא התשובה לא רק מתוך נקודת האמונה הפנימית הטבועה בכל אדם, אלא מתוך התבוננות והכרה ממשית בבורא עולם. אלא שגם בפעם זו נוכחתי כי עדיין לא הייתה אמונתך שלימה וממשית".

"נוכחתי לראות כיצד דבריי זעזעו אותך וטלטלו את נפשך", סיים הרבי את דבריו, "ואכן בפעם השלישית דבריך היו כנים ואמונתך היתה ממשית, ראיתי כי הפעם אמונתך נובעת מתוך הכרה אמיתית. ואז יכולתי לפעול ולבקש מבורא עולם לרפא את חוליך".

בפעם השלישית נחה דעתו?"

אמר הרבי: "מיותר לשאול אדם אם בעל אמונה הוא, שכן אין לך אדם בלי אמונה, כל אדם באשר הוא יש בו גרעין של אמונה. אלא שכדי שהקב"ה יעשה את רצונו של האדם וישלח דבר וירפאם, לא די באמונה הטבעית הקיימת בליבו. כדי לחולל הנהגה שמעל לטבע, הקב"ה דורש מן האדם אמונה שלימה אשר יצאה ממקום משכנה הטבעי בתוך ליבו והפכה להיות מוחשית וממשית, עם כל ההכרה וההבנה".

"דע לך", המשיך הרבי, "כששאלתי אותך בתחילה אם בעל אמונה אתה, והשבת כן, הרגשתי שהאמונה שלך אינה שלימה, היה בה משהו רופף, הספק כרסם בליבך איך תוכל להלך בשתי רגליך, הלא הרופאים אמרו כי

הקדמת הברכה למברך

עצומה: למה שינה הכתוב לשונו, שבענין הברכה אמר "ואברכה מברכיך" הקדים ברכתו לברכתם, ואילו בקללה הקדים קללתם לקללתו ואמר "ומקללך אאור"?

אם בתחילה נאמר "ואברך מברכיך", כלומר הקב"ה יקדים לברך את המברכים את אברהם, אף לעניין הקללה היה צריך לומר "ואאור מקללך", ומדוע כתוב, היינו שאקלל אותם רק אחרי שהם יקללו?

אלא, אומר ה"אור החיים" הקדוש, הקב"ה הקדים לברך את המברכים את אברהם כדי שיהיה לברכתם תוקף ותפעל את פעולתה.

לכן נאמר: "ואברך מברכיך" - עוד קודם שאחרים בירכו את אברהם, שם הקב"ה את הברכה בפיהם כדי שתפעל ותתקיים.

לפני למעלה מארבעים שנה הייתי

וְאַבְרָהָם מְבָרְכֶיהָ וּמְקַלְלֶיהָ אָאֹר (בראשית יב, ג).

כותב ה"אור החיים" הקדוש:

"ויש לשאול למה שינה לשונו בענין הברכה אמר 'ואברכה מברכיך' הקדים ברכתו לברכתם ובקללה הקדים קללתם לקללתו. הטעם הוא כי המברך יקדים ה' לברכו קודם שיברך לאברהם מה שאין כן המקללו לא יקדים ה' לאור אותנו.

והטעם הוא כי יחפוץ ה' להפחיד לבל יזלזל אדם בכבודו של אברהם. וזולת זה אם יקדים ה' לקלל מי שהוא עתיד לקלל לא יורגש הדבר כי הוא זה סיבה ויכשלו בדבר בני אדם גם בני איש. אבל בערך הברכה אין מכשול. ואם ליצד ההטבה, הנה מבורכים בו כל המשפחות. גם טעם הקדמת ברכת המברכים כדי שתתקיים ברכתם לאברהם"

ה"אור החיים" הקדוש הקשה קושיה

ממשתפי השיעור, וביקשו לנשק את ידי. מיד משכתי את ידי ואמרתי להם: 'על מה ולמה תנשקו את ידי?!'

כשראה זאת רבי שלום שבדרון זצ"ל, הדבר לא מצא חן בעיניו. "מדוע אתה עושה כן?" שאל אותי, הלא נאמר: 'אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעַלְיוֹ' (משלי ג, כז), ומדוע, אם כן, הינך מונע מעצמך ברכות? כלום אינך יודע מה שה'אור החיים' הקדוש אומר בפרשת לך לך על המילים 'ואברכך מברכך', שהקב"ה מברך את אותו אדם שבאים לבקש ממנו ברכה קודם שיברך, כדי שברכתו תחול ותפעל?!

ובעניין הגאווה? מה יש להתגאות בזה, עמך ישראל רוצים לקבל ברכה, אל תמנע זאת מהם!..."

מוסר שיעור לפני ציבור באחת השכונות בירושלים. הייתי אז אברך צעיר ובשיעורים השתתפו אנשים מבוגרים שהייתי יכול להיות הנכד שלהם...

באחת ההזדמנויות שסיימנו מסכת, הזמנתי את הדרשן הירושלמי, הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, שהייתי איתו בידידות גדולה, שימסור דברי חיזוק והתעוררות.

בית הכנסת היה מלא מפה לפה באותו מעמד, וכשהרב הגיע - שמח שמחה גדולה לראות כל כך הרבה אנשים שמגיעים לסיום מסכת ונשא מדברותיו.

לאחר השיעור ניגשו אלי חלק

שכר על העבודה

הנשמה, לפני רדתה לעולם הזה, היא כמו אותה בת בוגרת שעדיין לא נישאה ומתביישת לאכול בבית אביה לחם חסד, שהרי בנות גילה כבר סמוכות על שולחן בעליהן.

גם הנשמה מרגישה כך כשהיא נמצאת תחת כסא הכבוד ומתביישת מאוד לקבל את הנאות העולם העליון מבלי שעמלה עליהם. כמו שכתוב (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) על האוכל משולחן חברו שמתבייש להסתכל בפניו, מכיון שקיבל ממנו חנים.

מסיבה זו מוכנה הנשמה לרדת לעולם הזה ואף לסבול יסורי איוב, ולהילחם ולעמוד בניסיונות במחשבה בדיבור

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לְךָ לֹךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלְדֹתֶךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ. וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכָךָ וְאֶגְדְּלָה שְׁמֹךָ וְהָיָה בְּרָכָה (בראשית יב, א-ב).

הזוהר הקדוש (זוהר חדש לך לך דף מ ע"ב) מקביל את ציווי ה' אל אברהם לציווי שה' מצוה את הנשמה לפני רדתה אל העולם הזה.

הנשמה חצובה מתחת כסא הכבוד, ומשם יורדת לעולם. אולם כותב רבנו חיים ויטאל (בשער רוח הקודש) שהנשמה אינה מתענגת בעולם העליון כיון שהיא מרגישה שמקבלת "נהמא דכיסופא" - לחם חסד, אוכל חנים.

והכוונה גם אל הנשמה הקדושה: "לך לך מארצך" - מהארץ העליונה, מתחת כסא הכבוד "אל הארץ אשר אראך" - אל העולם הזה.

"ואעשך לגוי גדול" - אחרי שתעבור את העולם הזה ותעמוד בניסיונות, תקבל שכר גבוה מאוד בעולם העליון, והשכר הזה כבר יהיה בצדק ולא בחסד.

ובמעשה, כדי לא להרגיש את ההרגשה של 'לחם חסד'.

ורק אז, "נִפְּשׁ עָמַל עָמְלָה לֹ" (משלי טו, כו), הנשמה מקבלת את השכר הגדול בעולם הבא ומרגישה שעבדה עבורו ולא קיבלה אותו במתנה.

וזהו שרמוז בפסוק: "לָךְ לָךְ מֵאַרְצָךְ" - הקב"ה אומר כך לאברהם אבינו

אין גיל נגד יצר הרע

עדיין מתנסה בניסיון, ואף ניסיון זה אינו האחרון. בהמשך עוד תילקח ממנו שרה, ויצטווה לשלוח את ישמעאל, וגם ניסיון העקדה עוד לפניו.

עלינו ללמוד מכאן יסוד חשוב: לא רק בצעירותו מתנסה האדם בניסיונות. גם כשנראה לו כי דעתו כבר התיישבה עליו וכבר אינו להוט כל כך למלא את

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לָךְ לָךְ מֵאַרְצָךְ (בראשית יב, א).

כשהתנסה אברהם אבינו בניסיון 'לך לך', היה בן שבעים וחמש שנים!

כבר בגיל שלוש ידע את בוראו, ובמשך עשרים שנה הושיבוהו בכלא כדי שיישבר וייטוש את אמונתו - אך הוא החזיק בה כצור חלמיש.

ובכל זאת, בגיל שבעים וחמש הוא

וכך".

באסיפה השתתף גם הגאון רבי יהודה לייב חסמן זצ"ל, מחבר הספר "אור יהל", והוא ניגש אל אותו רב זקן, ולחש על אוזנו: "אומנם אתה מבוגר מכולנו, אך כל הגדול מחברו, יצרו גדול הימנו..."

אכן, אין אדם הפטור מניסיונות, ואין גיל שבו היצר הרע מפסיק לפעול...

תאוותיו וללכת אחר יצרו - עדיין עליו להיות ערני כדי שלא למעוד ולהיכשל.

פעם נערכה בירושלים אסיפת רבנים גדולה, ובמהלכה דנו המשתתפים כיצד לפעול על מנת לתקן פרצה מסוימת שנפרצה בחומות העיר.

קם אחד המשתתפים המבוגרים באסיפה, ואמר: "אני כבר זקן, ואין לי אינטרסים. שמעו לי, עלינו לנהוג כך

המשכיות התורה בעולם

ואני הוצאתי אותך חי. אם כן אין לך כל סיבה לפחד מאף אחד בעולם!

ברם אברהם אבינו לא הסתפק בכך ושאל את הקב"ה: "ה' מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן מושק ביתי הוא דמשק אליעזר... הו לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי".

על פניו נראים הדברים כתמוהים. הרי

אחר הדברים האלה ה'ה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכתב הרבה מאד" (בראשית טו, א).

ה' יתברך נראה אל אברהם במחזה ואמר לו שלא יירא ולא יפחד משום דבר בעולם. הרי כשנקלעת לכבשן האש, היית אמור להפוך לעפר ואפר,

מאיתנו לחשוב במה הוא יכול לגלות את קדושת ה' בעולם, במה הוא יכול להפיץ את אמונת ה' בעולם. זוהי כל תכליתו של האדם בחייו!

לכן אמר אברהם אבינו לקב"ה: "וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וְבֶן מְשֻׁק בֵּיתִי הוּא דִּמְשֻׁק אֶלְיָעֶזֶר". כלומר, הרי אין לי בנים שימשיכו את דרכי ופיצו את כבוד ה' בעולם. ואם תאמר, ריבוננו של עולם, כי יש לי תלמיד בשם 'דמשק אליעזר', הרי הוא נקרא 'דמשק' כיון שדולה ומשקה מתורת רבו, וברגע בו ייבש המעיין יקצץ אילן.

אם אין לי בנים, אין לי המשכיות. אין מי שימשיך ופיץ את אמונתך בעולם. חפץ אני בכך שהוא כרעא דאבוה, בן שלא רק יפיץ את התורה שלי בעולם,

הקב"ה מדבר עם אברהם אבינו ומבטיח לו שכר הרבה מאוד בעולם הנצחי, כיצד יתכן שהדבר אינו מניח את דעתו של אברהם אבינו, אשר מבקש בנוסף לכך גם צאצאים בעולם הזה!?

התשובה לכך היא שאברהם אבינו אמר לקב"ה: 'ריבוננו של עולם, וכי באתי לעולם כדי שלאחר מכן אשב בגן עדן בעולם העליון, בעוד העולם התחתון יוותר שמם ללא תורה, ללא יראה, ללא אמונה וללא ידיעת ה'!'

הרי כל מטרת ביאתי לעולם היתה כדי לגלות את מציאות ה' בבריאה! הרי נתת בי את הדעה הזאת כדי לגלות כבודך יתברך בעולם! זו התכלית של כל יהודי! על כל אחד

לעולם לא תכבה, ואמונת ה' תעבור
מדור לדור לעולמי עד.

עלינו לדעת כי הכל מאיתנו יתברך,
ואף אחד בעולם אינו יכול לכפות את
רצונו כנגד רצון הקב"ה. איש לא יוכל
לעצור את התפתחות עולם התורה
והעברתה מדור לדור בעם ישראל.

אלא יוסיף בתורה מדיליה ויחדש בה
חידושים משל עצמו!

על זאת השיב הקב"ה לאברהם אבינו:
"לֹא יִרְשָׁךָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמְּעִיָּךְ
הוא יִרְשָׁךָ. הִבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסָפֹר
הַפּוֹכְבִּים אִם תּוּכַל לְסָפֹר אֹתָם... כֹּה
יְהִיֶּה זִרְעֶךָ" (בראשית טו, ד-ה). **אש התורה**

נאה ליחיד להציל את יחיד

של עולם, ארד ואצנן, ואציל את
הצדיק מכבשן האש. אמר לו הקדוש
ברוך הוא: **אני יחיד בעולמי והוא יחיד
בעולמו, נאה ליחיד להציל את היחיד.**
אני ארד בכבודי ובעצמי ואציל אותו.
ירד הקב"ה והציל את אברהם, על ידי
שהוציא את כל החום מהמדורה
שבערה שבעה ימים ושבעה לילות
קודם לכן. וכך, כל מי שהיה בחוץ

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַנִּי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
מֵאוּר כְּשָׂדִים** (בראשית טו, ז).

"אור כשדים" הוא המקום בו הושלך
אברהם לכבשן האש על ידי נמרוד
וניצל על ידי הקב"ה, וכך מספרים
חז"ל (פסחים קיח ע"א):

"בשעה שהפיל נמרוד הרשע את
אברהם אבינו לתוך כבשן האש, אמר
גבריאל לפני הקדוש ברוך הוא: ריבונו

מוכנים לעזוב את דרכם הרעה מחמת הכבוד. הגאווה הפנימית שלהם אינה נותנת להם לעשות זאת.

הגאווה הזאת - היא מפילה אותם, וכשמסתלקת גאוותו של האדם הוא נכנע. הכניעה והענווה הן המידות הטובות שמביאות את האדם לעבוד את בוראו.

ראיתי זאת בעיניי אינספור פעמים: כל אלה שמקבלים עליהם תשובה, מה שהביא אותם לזה - ההכנעה. ההכנעה מביאה את האדם לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ומי שלא נכנע - נשאר ברשעותו ובתאוותיו.

אברהם אבינו הכניע את עצמו לפני הקב"ה ואמר: "וְאֶנְכִי עֶפְרָר וְאֶפְרָר" (בראשית יח, כז). מי שמרגיש את עצמו

נשרף, ואברהם אבינו היה מטייל בתוך הכבשן להנאתו....

אומנם, גם אחרי שיצא אברהם בשלום מכבשן האש, נמרוד אומנם שלחו מעל פניו ולא נגע בו לרעה, אך הוא עצמו לא שב מדרכו הרעה.

ולמה? כי "רשעים אפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרין בתשובה" (עירובין יט ע"א). הגאווה והכבוד אינם מניחים להם להודות בטעותם ולהיכנע לפני הבורא.

רבים הם האנשים היודעים שה' הוא האלוקים, יודעים שהוא יתברך מנהיג העולם, הוא הזן המפרנס והמכלכל את כולם ולו צריך לעבוד ולקיים את מצוותיו - הכל הם יודעים, אך לא

לעילוי נשמת
דניאל בן שרה ז"ל

מקבל, שנאמר: "מִכָּל מְלַמְּדֵי הַשְּׂבָלָתַי" (תהילים קיט, צט).

אם אתה רואה אדם שאינו רוצה לחזור בתשובה, אין זה אלא מחמת דבר אחד: הגאווה שלו לא נותנת לו להרכין את הראש ולקבל על עצמו עול מלכות שמים, הוא לא מוכן לקבל את העול.

אברהם אבינו קיבל עליו את העול, אבל נמרוד לא הסכים להרכין את הראש, כי אם יעשה כן - שוב לא יהיה מלך של העולם, שכן הודה שהקב"ה הוא מלכו של עולם...

כלום, כעפר ואפר - הוא זה שיגדל, כדברי הזוהר הקדוש (במדבר דף קסח ע"א): "מאן דהוא זעיר - איהו רב", מי שהוא קטן - הוא הגדול באמת.

אומרים רבותינו (אבות ד, א) "איזהו חכם?" לא הכישרוני והיודע, אלא "הלומד מכל אדם". למה? כי יש בו מידת הענווה.

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"ח) כותב, שלא תמצא התורה בגסי הרוח, רק באדם שהוא עניו, כי אם הוא עניו אז הוא לומד מכל אדם, אפילו מאדם קטן, מכל אחד הוא

די לחקירות!

לחוקר... הוא חקר את כל עניין הבריאה: איך נברא העולם? מי ברא אותו? מה נברא קודם למה? מי הוא השם יתברך? כיצד מתבטאת גדולתו? מהי חובת האמונה בו? חקר וחקר...

הוא הגיע למסקנות נועזות, מסקנות שגרמו לו להיקרא בפי כולם "אברהם העברי", על שם היותו עומד מעבר אחד וכל העולם מעבר אחר!

היה עליו לצאת כנגד כל המושכלות שהיו מקובלות בעולם, וגם לקרוא תגר על כל החינוך שקיבל בבית אביו.

והנה, לפתע נגלה אליו הבורא יתברך ואומר לו: די, מספיק! הפסק לחקור! עד כאן תחום חקירות, מעתה ואילך: "התהלך לפני ויהיה תמים!" אין צורך יותר בחקירות, ומעתה "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים יח, ג).

בשלב מסוים מגיע הזמן שאדם צריך לחדול מלחקור, לחדול מלשאול שאלות, ולעשות את כל מה שהקב"ה מצווה בתמימות ובלי שאלות.

התהלך לפני ויהיה תמים (בראשית יז, א). אברהם אבינו הגיע לגיל תשעים ותשע, והקב"ה מתגלה אליו ואומר לו: "התהלך לפני ויהיה תמים".

ולכאורה, לפי פשוטם של דברים, תמוה מאוד: וכי עד כה אברהם אבינו לא התהלך לפני ה'? לפני מי הוא נכנס במסירות נפש לתוך כבשן האש מתוך נכונות להישרף? לפני מי הוא עזב את בית אביו וארץ מולדתו? הלא כל חייו, מאז היותו ילד, הוא התהלך לפני הקב"ה בתמימות והפיץ את האמונה בו!

אלא, אכן כבר בהיותו קטן החל אברהם אבינו לחקור אחר האמת, וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פרק א הלכה ג): "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו, והוא קטן, והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד... וליבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת".

מגיל שלוש אברהם אבינו הפך

אל תקשה קושיות באמצע הדרך

גם "וַאֲבָרְכֶךָ" ופירש רש"י: בממון.
אברהם אבינו מגיע, אפוא, לארץ
ישראל, "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ",
כשהוא מצויד בהבטחות על בנים ועל
פרנסה.

ארץ ישראל, "אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ
הֵרַשׁ אֶתָּה תָּמִיד", הארץ אשר "עֵינֵי
ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד
אֲחֵרִית שָׁנָה" (דברים יא, יב), צופנת
בתוכה את כל האושר שבעולם, את
מימוש הציפיות והשגת השאיפות
הנעלות ביותר שאברהם ושרה יכולים
לאחל לעצמם.

ומיד בהגיעם לארץ ישראל - "וַיְהִי
רָעַב בְּאֶרֶץ".

ומה עם הבטחת: "וַאֲבָרְכֶךָ"?

אברהם ושרה נטו לחשוב שאולי זה
רק ניסיון זמני שהקב"ה מנסה אותם
בו, אולם הרעב המתגבר, שהביאם
למצב של פיקוח נפש, מאלץ אותם
לרדת למצרים! פיקוח נפש דוחה את

אֶבֶל שָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ יִלְדֶת לָךְ בֶּן וְקָרָאתָ
אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק (בראשית י"ט).

בהיות אברהם בן תשעים ותשע
שנים, נגלה אליו הקב"ה ומבשר לו על
לידת יצחק.

יש ביאור במפרשים, שהקב"ה איחר
את לידת יצחק, כדי שאברהם ושרה
יוכלו להתמסר במלוא העוז
והתעצמות להפיץ את האמונה
בעולם, כשאברהם מגייר את האנשים
ושרה את הנשים.

אם היו להם ילדים בגיל צעיר, הם היו
צריכים להשקיע בהם ולהתמסר
לחינוכם, וכדי שיוכלו להקדיש את כל
זמנם להפצת האמונה ולנטיעתה
בליבם של עוד ועוד אנשים, נתן להם
הקב"ה את הילדים בגיל מבוגר.

והנה את עצם הבשורה על כך שיהיו
לו ילדים, הקב"ה בישר לו בתחילת
הפרשה, כשאמר לו "לָךְ לָךְ מֵאֲרָצָה...
וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל", ולא זו בלבד אלא

פרעה, היא זו שגרמה לכך שאברהם
אבינו העשיר מאוד, וכך יצאה הבטחת
"וְאַבְרָמָה" אל הפועל!

זאת משום שכל המצרים - שסברו
שאברהם הוא אחיה של שרה - החלו
לתת לו מתנות רבות כדי "לתפוס
קשרים" עם גיסו של המלך... מכל
המתנות הללו אברהם התעשר, עד
שהפך ל"פֶּבֶד מֵאֵד בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף
וּבְאֵב".

בסופו של דבר כל ההבטחות התקיימו,
גם אם באמצע הדרך התעוררו עליהן
כל מיני קושיות! אברהם אבינו -
שהתנסה בעשרה ניסיונות ועמד
בכולם בהצלחה - לימד אותנו: אל
תקשה קושיות באמצע הדרך! חכה
בסבלנות, מתוך אמונה שלימה,
לסופו של התהליך. ואז תראה איך

מצות הישיבה בארץ ישראל.

ומה קורה במצרים? "וַתִּקַּח הָאִשָּׁה
בֵּית פְּרַעֲהוֹ".

ולכאורה, אם פרעה לוקח את שרה
אליו - מה עם הבטחת "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי
גָדוֹל"? מה עם הבטחת "אבל שָׂרָה
אִשְׁתְּךָ יִלְדֶת לְךָ בְּנֵי"?

התשובה: הצדיקים אינם דואגים! יש
להם ביטחון מושלם בקב"ה!

הם משוכנעים בכל ליבם ונפשם כי כל
ההבטחות תתקיימנה, לא ייפול מהן
דבר אחד ארצה! גם אם מגיעים זמנים
קשים, על פניו לא נראה שהעניינים
כל כך מסתדרים - בסופו של דבר הם
בעזרת ה' יסתדרו. הישועה תבוא. כל
ההבטחות יתגשמו.

דווקא העובדה ששרה נלקחה אל

לעילוי נשמת

חיים בן אהרון ז"ל

פיקוח נפש, ואף על פי שהתנהלותו במצרים ביחס לשרה נבעה אף היא משום פיקוח נפש, מכל מקום נחשב לו הדבר לחטא! וזה לשונו:

”ודע כי אברהם אבינו חָטָא חָטָא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לכטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלוקים כוח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי האלוקים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא”.

לדעת הרמב”ן היה איזשהו חיסרון באמונה בירידתו של אברהם מצרימה.

הכל מתקיים בצורה מושלמת, הפלא ופלא.

הרבה אנשים מתחילים את הדרך. מקבלים על עצמם לקיים מצוות. ופתאום: תְּקַלָּה פה - תְּקַלָּה שם, משהו לא מסתדר והם נשברים ופורשים... החכמה היא להתמיד, להישאר חזק גם אם ישנן כל מיני נפילות באמצע! להאמין באמונה שלימה שבסופו של דבר תגיע הסייעתא דשמיא המלאה, וסוף הכבוד לבוא.

והנה, הרמב”ן כותב כאן דברים חריפים מאוד, נורא ואיום:

אף על פי שאברהם אבינו עזב את ארץ ישראל וירד למצרים, משום

עד הסוף!

הוא כבר הכיר את הקב"ה שהציל אותו מכבשן האש, וזוכר כיצד טייל בתוכה מבלי שזו תפגע אפילו בציפורנו הקטנה, ומי שענה לו בתוך כבשן האש הוא יענה אותו בארץ ישראל בעת הרעב, ואף במצרים, בעת שפרעה ירצה את שרה אשתו.

אומנם, כאמור, המפרשים האחרים מפרשים שאברהם אבינו עשה את כל מה שעשה מפני פיקוח נפש, הדוחה את כל התורה כולה, ובטח ביטחון מלא בקב"ה שגם אם יאמר על שרה שהיא אחותו - פרעה לא יגע בה לרעה.

היה עליו לבטוח בהשי"ת שישלח לו לארץ ישראל את כל הנצרך לו כדי לחיות בה בכבוד. וכדי לתקן את הפגם הזה באמונה, נגזר על בניו לרדת למצרים, ולשהות בה מאתיים ועשר שנים, כדי לחזק את האמונה, ולהגיע למדרגה של "וַיֵּאֱמִינוּ בָּהּ" וּבַמַּלְאָכָה עֲבָדוּ" (שמות יד, לא).

גם בנוגע לשרה היה על אברהם לבטוח באופן מוחלט בהשי"ת, ולהאמין באמונה שלימה שלא יאונה לו ולה כל רע, וההבטחה שהבטיחו "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל" תתקיים במלואה, אף אם המצרים ידעו כי היא אשתו.

אברהם היה צריך "ללכת" עם האמונה

מיד כשנצטווה - יצא לדרך!

הלוך וחזור, אלא בעזיבת מולדתו לצמיתות. אברהם אבינו היה יכול לומר לעצמו: 'בסדר, כמובן שלא אפר את צו ה', אבל מי אמר שעלי לעזוב את ביתי באופן מידי. הרי יש לי פה משפחה ונכסים, צאן ובקר, ומה גם שהמעבר מארץ לארץ כרוך בתשלום מיסים יקרים... אי אפשר להגר לארץ זרה ביום אחד. אחכה חודש-חודשיים, אתכנן את הדרך בכובד ראש, ולאחר מכן אצא למסע בצורה מסודרת ומאורגנת!

אולם התורה מעידה: "וַיֵּלֶךְ אַבְרָם פְּאֶשֶׁר דְּבַר אֱלֹהֵי ה'". ברגע בו שמע אברהם את מצוות הקב"ה, לא עניין אותו דבר מלבד קיום רצונו יתברך. הקב"ה אמר ללכת אז הולכים, בלי שהיות ועיכובים, תהיות והסברים!

זהו אחד המסרים הגדולים אותנו אנו למדים מפרשה זו, וכך צריך לנהוג כל יהודי - לקיים את רצון ה' באופן מידי, בלי להתעכב ובלי להתמהמה!

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם פְּאֶשֶׁר דְּבַר אֱלֹהֵי ה' (בראשית י"ד).

כאשר הקב"ה פנה אל אברהם אבינו וציווהו: "לך לך מארצה וממולדתך ומבית אביך", הוא נשמע למצוות הבורא בלא שהיות, ועזב מיד את ביתו כאשר דיבר ה'.

אם אנו היינו זוכים שה' יתברך יתגלה בפנינו ויבקש מאיתנו לעזוב את בתינו, מן הסתם היינו נשמעים למצוותו, אבל קודם כל היינו אורזים את הריהוט והחפצים, מצטיידים באוכל ובבגדים, מזמינים חברת הובלות ונפרדים מכל המכרים והידידים. רק לאחר כל ההכנות הממושכות, היינו יוצאים לדרך כדי לקיים את מצות ה'.

אבל אברהם אבינו לא המתין ולא התמהמה, אלא תיכף ומיד, ברגע בו הצטווה - קיים את ציווי ה' ועזב את מקומו!

לא היה מדובר בטיול בן כמה ימים,

המרכז העולמי לתודעה יהודית מוסדות אור החיים

ע"ש הקדוש רבנו חיים בן עטר זצוק"ל - בראשות הרה"ג ראובן אלבז שליט"א

למעלה מ-
10,555,000
שעות של לימוד תורה
בשנה!

להקדשת יום לימוד תורה
הנלמד ע"י מאות אברכים ובחורים
02-5000455

ניתן להקדיש את הלימוד לעילוי נשמה, לרפואה, לזיווג, להצלחה וכו'

רח' עזרא 1 ת.ד. 5512 ירושלים טל: 5000455 - 02 פקס: 5000502 - 02 orhachaim.org

לחסויות, להפצה, להנצחה

ולקבלת העלון

orhachaim4@gmail.com

או בטלפון: 02-5000455

058-321-3565

נא לציין "עבור חוברת האור לחיים"

החוברת הודפסה על ידי התורמים והמסייעים הי"ו

לזרע בר קיימא: אפרת בת שמחה סוליקה

לרפואת: רמי בן חנה הי"ו, רמי בן אסתר הי"ו, תקוה בת רחל ויקאם הי"ו,

ראובן בן יעריה הי"ו, גרשון חי בן רחל הי"ו, דוד וראובן בני שרית הי"ו,

אילה בת שושנה הי"ו, ישראל בן רימה הי"ו, מיכל בת אסתר הי"ו,

התנוקה נטע בת ג'והנה הי"ו

ולעילוי נשמת: ר' דוד בן איה ז"ל, מרים בת זהרה ז"ל,

מוזל בת מרים ז"ל, אליעזר בן רגינה ז"ל, ר' יהודה בן עישה ז"ל,

תמר בת רגינה ז"ל, רחל בת נג'מה כוכבה ז"ל, לאה בת פנינה ז"ל,

מרדכי צבי בן רגינה ז"ל, ר' יגאל בן מלכה ז"ל,

יעקב בן ברטה ז"ל, יהונתן בן מרים ז"ל, יוסף בן ציונה ז"ל ת.נ.צ.ה